

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Bartosza Truszkiewicza pt. ***Ocena praktycznej przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management***, napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Jana Lichtarskiego oraz dr Małgorzaty Trenkner – promotora pomocniczego, na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

I. Uwagi wstępne

Podstawą przygotowania niniejszej recenzji jest pismo Dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, prof. dr hab. Czesława Zająca, z dnia 28.06.2017r.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska w części merytorycznej obejmuje: wstęp, cztery rozdziały, zakończenie. Część uzupełniającą pracy stanowi: spis rysunków, tabel, wykresów i zdjęć; wykaz bibliografii; ankieta badawcza. Całość rozprawy doktorskiej mieści się na 181 stronach.

Kierując się wymogami ustawowymi¹, przy ocenie rozprawy doktorskiej mgr Bartosza Truszkiewicza przyjęto następujące kryteria: znaczenie podjętej problematyki, poprawność sformułowania celów i struktura pracy, metody i narzędzia badawcze, ocena rozwiązania problemu badawczego, strona formalna pracy. Na końcu recenzji zamieszczono konkluzję.

II. Znaczenie podjętej problematyki

Przedmiotem recenzowanej pracy jest ocena praktycznej przydatności narzędzi rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management (LM). Temat rozprawy, jak i problem badawczy uważam za ważny, aktualny i oryginalny. Lean Management stanowi współcześnie jedną z najczęściej stosowanych w praktyce gospodarczej koncepcji zarządzania. Geneza Lean Management związana jest z rozwojem japońskiego podejścia do zarządzania produkcją, zorientowanego na przeciwdziałanie marnotrawstwu i maksymalizację wykorzystania zasobów. Obecnie Lean Management coraz częściej

¹ Art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki, Dz. U. nr 65, poz. 595, z późn. zm.

stosowany jest jako podejście do zarządzania całym przedsiębiorstwem, nie tylko sferą produkcyjną. Znajduje on również zastosowanie w procesach biurowych (Lean Office) oraz administracji publicznej (Lean Administration). Dynamiczny rozwój oraz popularność Lean Management wynika przede wszystkim z wysokiej efektywności tej koncepcji. Stosowanie Lean Management polega na realizacji procesu ciągłego doskonalenia z wykorzystaniem różnych metod i technik organizatorskich, związanych z realizacją założeń koncepcji. Na przestrzeni lat zostało opracowanych wiele tego typu narzędzi. Są one szeroko opisane w literaturze przedmiotu, a także dosyć powszechne w praktyce gospodarczej. Z reguły narzędzia te traktowane są jednak jako osobne, niezależnie podejścia. Również ich dobór, w dalszym ciągu, w znacznym stopniu, ma charakter intuicyjny i przypadkowy. Jest to wynikiem braku dostatecznej wiedzy na temat: skuteczności tych narzędzi; ich wzajemnych powiązań; a także korzyści synergicznych, wynikających z ich systemowego stosowania. Podjęty w niniejszej rozprawie problem oceny przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach Lean Management stanowi próbę odpowiedzi na przedstawione pytania. Problem ten wpisuje się w istniejącą lukę badawczą w naukach o zarządzaniu, zarówno w wymiarze empirycznym, jak i teoretycznym.

III. Cele i struktura pracy

Ogólny problem badawczy, pytania badawcze, cel główny rozprawy oraz cel pomocniczy Doktorant zaprezentował we wstępie pracy. Problem badawczy pracy sformułowano w postaci następującego pytania: „Jakie instrumenty zarządzania rekomendowane w ramach koncepcji Lean Management są najczęściej stosowane w ramach przedsiębiorstwa i dlaczego oraz jaka jest ich praktyczna przydatność?” (s. 6). Przedstawiony problem rozwinięto w postaci sześciu następujących, szczegółowych pytań badawczych:

1. „Jaka jest rola metod i technik zarządzania w działalności organizatorskiej, jak one ewoluują oraz jak można je uporządkować?
2. Jakie instrumenty są stosowane w zakresie koncepcji Lean Management i jak można je usystematyzować?
3. Jakie kryteria można zastosować do oceny ich praktycznej przydatności?

4. Jakie instrumenty zarządzania (metody i techniki) rekomendowane w ramach koncepcji Lean Management są stosowane najczęściej a jakie najrzadziej w przedsiębiorstwach?
5. Które z instrumentów (metody i techniki) cechują się największą praktyczną przydatnością a które najmniejszą?
6. Czy istnieje zależność pomiędzy częstotliwością zastosowania instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management a ich praktyczną przydatnością?" (s. 6).

W odniesieniu do przedstawionych pytań badawczych, jako cel główny pracy przyjęto: „autorską próbę zdefiniowania kryteriów, pozwalających na ocenę praktycznej przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management oraz przeprowadzenie takiej oceny przy ich użyciu” (s. 6). Wyznaczono także cel pomocniczy: „przeprowadzenie analizy dorobku teoretycznego w zakresie instrumentów (metod i technik) zarządzania wraz z próbą przedstawienia propozycji ich klasyfikacji i uporządkowania” (s. 7).

W pracy, ze względu na jakościowy charakter badań, nie postawiono hipotez badawczych.

Problem badawczy i pytania badawcze oraz cel główny i pomocniczy pracy zostały sformułowane poprawnie. Wskazują one trzy główne zadania badawcze pracy:

- opracowanie metody oceny praktycznej przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach Lean Management,
- ocenę praktycznej przydatności instrumentów Lean Management,
- systematyzację instrumentów Lean Management.

Zadaniom tym podporządkowana została struktura pracy. Obejmuje ona cztery rozdziały. W rozdziale pierwszym przedstawiono koncepcję oceny stosowania metod zarządzania. Rozdział drugi poświęcony został identyfikacji oraz próbie klasyfikacji instrumentów LM. Rozdział trzeci zawiera wyniki badań empirycznych, dotyczące przydatności praktycznej instrumentów Lean Management. W rozdziale czwartym dokonano systematyzacji instrumentów Lean Management z perspektywy kluczowych obszarów funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Struktura pracy jest poprawna i spójna z problemem badawczym oraz wyznaczonymi celami. Umożliwia ona udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

IV. Metodyka badań

Zastosowane w rozprawie podejście badawcze objęło dwie fazy, a mianowicie:

- sprawozdawczą, w której wykorzystano metodę analizy i studiowania literatury przedmiotu dla potrzeb wyjaśnienia podstawowych pojęć korespondujących z tematyką rozprawy; prezentacji aktualnego poziomu wiedzy w zakresie podjętego problemu oraz opracowania teoretycznych, modelowych rozwiązań, dotyczących oceny praktycznej przydatności instrumentów LM oraz ich systematyzacji;
- diagnostyczną, polegającą na ocenie praktycznej przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management.

Główną metodą badawczą fazy diagnostycznej był sondaż, a w jego ramach podstawową techniką były badania ankietowe.

Badania przeprowadzono w grupie 228 respondentów. Dobór próby badawczej miał charakter celowy. Respondentami badań byli tylko pracownicy przedsiębiorstw, w których koncepcja Lean Management jest wdrożona lub znajduje się w fazie wdrażania. Pominięto pracowników z przedsiębiorstw, gdzie znajomość Lean Management jest na niskim poziomie. Respondenci reprezentowali przedsiębiorstwa z 6 branż: przemysłowej (113 osób – 50 % ogółu badanych), IT (34 osoby – 15 %), transportowej (17 osób – 7%), administracji publicznej (14 osób – 6 %), budowlanej (6 osób – 3 %), innych usług (44 osoby – 19%). W doborze respondentów uwzględniono także: staż pracy, zajmowane stanowisko, rodzaj styczności z koncepcją Lean Management (wdrażający LM / stosujący LM), status właścicielski przedsiębiorstwa (udział kapitału zagranicznego / kapitał polski) oraz wielkość przedsiębiorstwa. Dominującą grupę respondentów stanowili pracownicy: o stażu pracy pomiędzy 5 a 10 lat (42%); zatrudnieni na stanowisku kierowniczym (42%) lub specjalisty (42%); stosujący LM (53%); zatrudnieni w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego (79%) oraz z dużych przedsiębiorstw (54%).

Ankieta badawcza składała się z trzech części: A – identyfikacja cech respondenta, B – ocena znajomości instrumentu LM (częstotliwości stosowania), C – ocena praktycznej przydatności instrumentów LM. W części C instrumenty LM podano ocenie z perspektywy dwóch płaszczyzn: osiągnięcia celów organizacyjnych przedsiębiorstwa oraz rozwoju zasobów ludzkich. Dla każdej z wymienionych płaszczyzn określono sześć

aspektów pozytywnych oraz sześć negatywnych, związanych ze stosowaniem badanych instrumentów. Aspekty te wyznaczono na podstawie studiów literaturowych oraz wywiadów ze specjalistami w zakresie LM. Respondenci oceniali wpływ instrumentów LM na podane aspekty, posługując się 5-cio stopniową skalą. Oceną objęto łącznie 27 instrumentów LM.

Miarą praktycznej przydatności instrumentu LM była różnica pomiędzy średnią ocen aspektów ocenianych pozytywnie i średnią ocen aspektów ocenianych negatywnie. Przyjęto, że wartość powyżej 0 oznacza, że dany instrument jest praktycznie przydatny, natomiast wartość poniżej 0 oznacza, że badany instrument nie jest przydatny praktycznie.

W kolejnym etapie badań, uzyskane wyniki ocen, odniesiono do szczęściu kluczowych obszarów funkcjonowania przedsiębiorstwa, określając dla każdego z nich najbardziej przydatne instrumenty LM.

Badania ankietowe przeprowadzono w trakcie trzech krajowych konferencji tematycznych, poświęconych Lean Management i Six Sigma, które odbyły się w latach 2013-2014.

W badaniach wykorzystano także, jako techniki pomocnicze, wywiad i obserwację własną nieuczestniczącą oraz uczestniczącą. Wywiad posłużył do uzupełniania materiału uzyskanego w badaniu ankietowy. Obserwacja nieuczestnicząca pozwoliła na pozyskanie dokumentów i innych materiałów organizacyjnych. Obserwacja uczestnicząca natomiast związana była z wykorzystaniem doświadczeń własnych Autora pracy, jako menedżera biorącego udział we wdrażaniu instrumentów w zakresie LM.

Wyniki badań poddano analizie, wykorzystując podstawowe narzędzia statystyki opisowej.

Koncepcję badań obejmującą: dobór metod badawczych, próbę badawczą, opracowaną ankietę oraz sposób analizy wyników badań, oceniam jako poprawne i adekwatne do celów pracy.

V. Ocena rozwiązania problemu

W strukturze pracy można wyróżnić trzy części: teoretyczną, empiryczną i empiryczno-analityczną. Część teoretyczna, obejmująca dwa pierwsze rozdziały, stanowi syntezę wiedzy w zakresie: metodologii zarządzania oraz koncepcji Lean

Management i jego instrumentów. Część empiryczną pracy tworzy rozdział trzeci, przedstawiający wyniki badań własnych, dotyczących oceny praktycznej przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management. Część empiryczno-analityczna to rozdział czwarty, przedstawiający systematyzację instrumentów Lean Management z perspektywy kluczowych wymiarów funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Rozdział pierwszy pracy pt: *Miejsce instrumentów zarządzania w systemie zarządzania*, poświęcony został wyjaśnieniu pojęć oraz procesów związanych ze stosowaniem narzędzi zarządzania w systemie zarządzania organizacją. W rozdziale, omówiono: istotę zarządzania, strukturę systemu zarządzania, systematykę podejść organizatorskich, relacje pomiędzy pojęciami z zakresu metodologii zarządzania; rozwój i ewolucję koncepcji i instrumentów zarządzania; procesy związane ze stosowaniem instrumentów zarządzania w organizacji; a także podjęto dyskusję dotyczącą metodologicznych problemów oceny skuteczności i efektywności wdrażania narzędzi zarządzania.

W rozdziale drugim pracy, pt: *Instrumenty rekomendowane w koncepcji Lean Management*, przedstawiono genezę i rozwój koncepcji Lean Management oraz scharakteryzowano narzędzia organizatorskie, związane z tą koncepcją. Omówiono takie narzędzia jak: Standaryzacja pracy, 5S, Kaizen i System sugestii pracowniczych, Just in Time i Kanban, Czas taktu i Czas cyklu procesu, SMED, Autonomous Maintenance TPM, Andon, PDCA, Wykres Pareto, Burza mózgów, Diagram Ishikawy, 5 Why. Zaprezentowano także różne, dotychczasowe ujęcia systematyzujące narzędzia Lean Management oraz przedstawiono własną propozycję w tym zakresie, dzielącą instrumenty LM na bazujące na aspekcie technologicznym i behawioralnym. W omawianym rozdziale wskazano również przesłanki stosowania instrumentów LM w różnych obszarach działalności. Podjęto także dyskusję dotyczącą barier wdrażania narzędzi LM oraz sposobów ich minimalizowania.

Omawiana część pracy (teoretyczna) ma przede wszystkim charakter sprawozdawczy i stanowi rezultat przeprowadzonych studiów literaturowych. Oceniając wartość merytoryczną tej części należy podkreślić, że cechuje ją logiczność oraz spójność treści. Poszczególne rozdziały oraz punkty w ramach rozdziałów są ze sobą powiązane i tworzą poprawny układ wyводу naukowego, związanego z celem rozprawy. Należy podkreślić, że Autor nie ograniczał się tylko do przytaczania opinii

innych badaczy, ale poddawał je krytyce i proponował własne ujęcia. Jako główne osiągnięcia naukowe tej części pracy należy wskazać autorskie koncepcje: prakseologicznych kryteriów oceny przydatności instrumentów zarządzania (s. 26-30) oraz podziału instrumentów LM na związane ze zmianami technologicznymi i ukierunkowane na rozwój kompetencji pracowniczych (s. 46-47).

Pewne zastrzeżenia może budzić natomiast brak wskazania kryteriów doboru instrumentów LM, które zostały uznane za podstawowe dla tej koncepcji i były przedmiotem szerszego opisu w rozdziale drugim. Autor nie włączył do tej grupy m.in. takich narzędzi jak: Jidoka, Poka Yoka, VSM czy Heijunka. Narzędzia te są bezpośrednio związane z LM i należą do najbardziej popularnych w ramach tej koncepcji. W grupie szerzej analizowanych narzędzi nie znalazły się również inne, które były objęte badaniami ankietowymi, jak: koła jakości, współczynnik GE/OEE, Six Sigma, TWI. W mojej ocenie, w omawianym rozdziale, zabrakło również wskazania powiązań pomiędzy koncepcją LM i TQM (Total Quality Management).

Rozdział trzeci pracy, pt: *Praktyczna przydatność instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management w świetle badań empirycznych*, przedstawia wyniki badań ankietowych, dotyczące oceny przydatności instrumentów LM. W pierwszej części rozdziału przedstawiono założenia badawcze. Następnie scharakteryzowano próbę badawczą. W dalszej kolejności zaprezentowano wyniki pierwszego etapu badań, dotyczące częstotliwości stosowania badanych instrumentów LM. Wyniki te poddano analizie z perspektywy cech respondentów. Następnie przedstawiono wyniki drugiego etapu badań, dotyczące oceny pozytywnych i negatywnych aspektów stosowania badanych instrumentów LM, na podstawie których określona została ich praktyczna przydatność. W zakresie osiągnięcia celów organizacyjnych przedsiębiorstwa, jako najbardziej przydatne praktycznie, zostały wskazane: Kaizen, 5Why, System sugestii pracowniczych. Natomiast najmniej przydatne praktycznie, w tym zakresie, okazały się: Czas cyklu/Czas taktu, Współczynnik GE/OEE, Autonomous Maintenance TPM. W zakresie rozwoju zasobów ludzkich przedsiębiorstwa, instrumentami najbardziej praktycznie przydatnymi, zgodnie z wynikami badań, są: Kaizen, Burza mózgów, 5 Why. Najmniej przydatne w tym zakresie są: Balansowanie pracy (Heijunka), VSM, Czas cyklu/Czas taktu, Współczynnik GE/OEE. A zatem Kaizen i 5 Why okazały się najbardziej przydatne w obu wymiarach. Wyniki te są dość zaskakujące. Dowodzą one, że najbardziej przydatnymi instrumentami LM są uniwersalne narzędzia,

związane z rozwiązywaniem problemów, a nie specjalistyczne techniki organizowania procesu produkcyjnego, czy doskonalenia technologii.

W dalszej części rozdziału wyniki oceny praktycznej przydatności instrumentów LM skorelowano także z częstotliwością ich stosowania. Zasadniczym wnioskiem jaki sformułowano na podstawie tej analizy jest stwierdzenie, że „o częstotliwości zastosowania poszczególnych instrumentów rekomendowanych w koncepcji LM, w dużej mierze decyduje ich praktyczna przydatność” (s. 130).

W rozdziale czwartym, pt: *Próba kategoryzacji i uporządkowania instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management*, badane pozytywne i negatywne aspekty instrumentów LM podzielono na sześć perspektyw (kluczowych aspektów funkcjonowania przedsiębiorstwa): jakościową, struktur i procedur organizacyjnych, redukcji kosztów, ciągłego doskonalenia, rozwoju kompetencji społecznych, motywacji pracowników. Rezultatem tej analizy było określenie przydatności instrumentów LM, dla każdej płaszczyzny. Przystawiono również zbiorcze ujęcie rekomendacji narzędzi LM, z perspektywy wszystkich płaszczyzn.

Przedstawione w części empirycznej pracy badania oraz ich analizę oceniam wysoko. Zakres oraz sposób prowadzenia badań dowodzą dużego zaangażowania i rzetelności badawczej Autora. Na pochwałę zasługuje również komunikatywny i logiczny sposób opisu wyników badań i ich analiz. W mojej ocenie Autor potwierdził, w wysokim stopniu, umiejętność prowadzenia badań naukowych.

VI. Strona formalna pracy

Rozprawę charakteryzuje poprawna i spójna struktura. Objętość rozdziałów jest porównywalna. Treść rozdziałów jest adekwatna do ich tytułów. Praca napisana jest zrozumiałym i poprawnym językiem. W pracy dostrzeżono jedynie bardzo nieliczne błędy językowe: literówki oraz związane z niewłaściwą odmianą wyrazów. Pewne zastrzeżenia może natomiast budzić bardzo mała czcionka ankiety zamieszczonej w załączniku pracy, znacznie obniżająca jej czytelność (s. 181).

Bibliografia rozprawy obejmuje 150 pozycji, w tym 109 polskojęzycznych i 41 obcojęzycznych. Źródła bibliograficzne głównie dotyczą tematyki: Lean Management oraz ogólnie koncepcji i metod zarządzania. W mojej ocenie źródła te zostały właściwie dobrane. Przedstawione w wykazie bibliografii źródła były powoływane w tekście. Powołania właściwie zamieszczano.

Rozprawa zawiera także 18 rysunków, 29 tabel, 37 wykresów i 5 zdjęć. Wymienione grafiki są powiązane z tekstem i zwiększają przejrzystość prezentowanych treści. Warto także podkreślić, że wiele rysunków i tabel, występujących zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej pracy, ma charakter autorski. Świadczy to o wkładzie naukowym Autora w dysertacji.

Ogólna ocena strony formalnej pracy jest bardzo wysoka. Praca została przygotowana starannie i poprawnie warsztatowo. Wykazane, drobne uchybienia, nie wpływają na ogólne, pozytywne wrażenie i ocenę pracy.

VII. Konkluzja

Podsumowując recenzję rozprawy doktorskiej Pana mgr Bartosza Truskiewicza stwierdzam, że jest ona wartościowym opracowaniem naukowym przedstawiającym: wyniki badań w zakresie praktycznej przydatności i systematyzacji instrumentów rekomendowanych w ramach koncepcji Lean Management. Wysoko oceniam zarówno dobór problemu badawczego, jak i jego rozwiązanie, w warstwie teoretycznej i empirycznej. Praca i przeprowadzone w jej ramach badania wskazują na:

- oryginalność rozwiązania przez Doktoranta problemu naukowego, opartego na zaprojektowanych samodzielnie badaniach;
- umiejętność prowadzenia przez Niego pracy naukowej,
- posiadanie przez Autora rozprawy ogólnej wiedzy teoretycznej w zakresie dyscypliny nauk o zarządzaniu.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że recenzowana przeze mnie praca doktorska mgr Bartosza Truskiewicza pt: „Ocena praktycznej przydatności instrumentów rekomendowanych w ramach Lean Management” spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn, zm.) i wnoszę do Rady Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

.....
/ Bernard Ziębicki/